

Геополітичний покер

Мадуро тягне час і хоче перечекати обурення фальсифікацією виборів. Але в Південній Америці його дедалі більше сприймають як загрозу.

Через три тижні після президентських виборів боротьба в Венесуелі зайшла в глухий кут. Ніколас Мадуро, який при владі з 2013 року, й досі не надав жодних доказів своєї нібито перемоги на виборах, а його сили безпеки жорстко придушують протести. Надія на раптове демократичне прозріння або розпад правлячої камарильї під тиском вуличних протестів розбилася в друзки. Альянс цивільних прихильників режиму і сил безпеки здається залізобетонним.

На думку деяких оглядачів, Мадуро тягне час. Він сподівається, що міжнародна спільнота скоро забуде про зухвалу фальсифікацію виборів. Документи, які спромоглася добути опозиція, свідчать про перемогу їхнього кандидата Едмундо Гонсалеса Уррутії з рахунком 67:30. Також Мадуро розраховує на те, що зможе уникнути міжнародної ізоляції за допомогою авторитарних однодумців. І що його репресії (правозахисні організації говорять про «державний терор») знищать опозицію і придушуть будь-які паростки опору.

Колишні довірені особи Мадуро, навпаки, вважають, що правитель грає м'язами, щоб посилити свою переговорну позицію. Поки що незрозуміло, хто має рацію. До вступу на посаду нового уряду – шість місяців. Це вікно можливостей для прориву фронтів. Перша спроба (яка взагалі видається як імпровізована) посередництва з боку Бразилії та Колумбії – Мексика від участі відмовилась – закінчилася нічим. Зараз потрібна професійна дипломатія, яка дозволяє бачити одразу всю шахівницю.

Незважаючи на корупцію і погане управління, Венесуела – багата країна з затребуваними на міжнародному рівні ресурсами. Ця нафтова держава має найбільші в світі запаси нафти й досі видобуває 850 тис. барелів на день (20 років тому було три мільйони барелів). Також є близько 35 тонн золота на рік. 70 відсотків його експортується нелегально через мережі, в які залучені корумповані військові, колумбійські партизани ELN і міжнародні злочинні

синдикати. Решта золота йде в резерви Центрального банку.

В 2015 році США вперше запровадили санкції – спочатку головно проти окремих функціонерів режиму – які з роками посилювалися слідом за авторитарністю Мадуро. Відтоді Мадуро просить допомоги й консультацій у інших диктаторських режимів. Його опори – Куба, Іран, Росія і Китай. Крім того, не слід забувати про економічні хаби, такі як Туреччина та Індія, через які продаються золото й нафта.

*Китай зараз є
найважливішим
торговельним
партнером Венесуели*

Кубинський революціонер Фідель Кастро і венесуельський нафтовий соціаліст Уго Чавес, обраний 1998 року, приятелювали з самого початку. Кастро був зацікавлений насамперед в дешевій венесуельській нафті й в тому, щоб мати політичного союзника в боротьбі проти американського ембарго. В обмін на це Гавана відправила в Каракас лікарів, охоронців для президента, а також радників для військових і розвідувальних органів.

Вони передусім взяли під контроль збройні сили, щоб запобігти спробам державного перевороту. До липня 2024 року половину політичних в'язнів становили військові. Але після смерті Кастро і Чавеса та серйозної системної кризи на Кубі вплив Гавани зменшився. Її місце зайняли інші автократії.

Партнерство з Росією почалося на військовому рівні в 2006 році. Тоді США припинили експорт зброї в Венесуелу через те, що Каракас підтримував колумбійських партизанів. Росія влізла в цю шпарину й відтоді тільки розширила геостратегічне партнерство з «заднім двором США». Нині в арсеналі Венесуели є російські танки, бойові вертольоти і бомбардувальники «Сухой». Російські енергетичні компанії «Роснефть», «Газпром» і «Лукойл» – партнери державної компанії PDVSA. Російські ботоферми допомагають Мадуро в дезінформаційних кампаніях.

Голова російської держави Володимир Путін, на думку експертів, зацікавлений передусім в довгостроковому стратегічному співробітництві з метою послаблення гегемонії США через встановлення багатопольярного світового порядку. Росія – хрещена мати Венесуели, яка подала заявку на вступ до БРІКС, ключовий інструмент цього багатопольярного порядку. Економічні відносини між ними при цьому доволі стримані: в 2019 році Венесуела

експортувала в Росію товарів і послуг на суму \$1,57 млн, а імпортувала звідти – на суму \$92,5 млн.

У Китаю пріоритети трохи інші: економічна конкуренція зі США на їхньому багатому на ресурси «задньому дворі». Китай зараз є найважливішим торговельним партнером Венесуели й інвестував \$4,5 млрд в енергетичний сектор. Стратегія соціального контролю теж походить з Пекіна. Програмне забезпечення для розпізнавання облич, а також для запису та реєстрації населення з використанням біометричних даних для додатку «Цифрова батьківщина», який використовується для виплати соціальної допомоги, походить з Китаю.

Але насамперед Пекін є найбільшим кредитором. Він дав Венесуелі позик на майже \$60 млрд – більше, ніж Бразилія, Аргентина, Еквадор і Болівія разом. Однак значна частина цих кредитів розчинилася в корупції і поганому управлінні. За даними економічних агенцій, Каракас і досі винен понад \$15 млрд. Мадуро не отримав жодної нової позики з 2018 року, незважаючи на численні аванси. Найважливіше для Пекіна зараз – стабілізація економіки Венесуели.

Близько восьми мільйонів венесуельців покинули країну

Іран, схоже, передусім прагне мати в Південній Америці плацдарм для своєї глобальної антиізраїльської діяльності. За Чавеса Тегеран уклав союз з колишніми соратниками венесуельського терориста Іліча Раміреса Санчеса, відомого як Карлос Шакал, і створив у Венесуелі воєнізовані тренувальні табори. За Мадуро основним фокусом уваги була допомога в обході нафтових санкцій і обслуговування зношеної нафтової інфраструктури.

Заокеанські автократії вже перевірені кризою. Завдяки їм Мадуро пережив санкції США та ЄС. Водночас ідеться про відносини з геополітичного розрахунку з країнами, чиї безпосередні стратегічні пріоритети входять до їхньої власної сфери впливу: для Путіна це Україна, для Китаю – Тайвань, для Ірану – Близький Схід.

Вони стали рятівним колом зараз, коли [для Венесуели] немає перспективи економічної реорганізації в осяжному майбутньому і можна говорити хіба що про збереження хиткого статус-кво. За Мадуро економіка країни впала на 75 відсотків, а рівень бідності зріс до 82 відсотків. Близько восьми мільйонів венесуельців покинули

країну. Це проблема в першу чергу для сусідніх латиноамериканських країн.

Чавес на зламі тисячоліть мріяв про Боліваріанський альянс народів Америки (Альба). Ціна на нафту тоді могла сягати \$150 за барель, і він купався в нафтодоларах, які щедро роздавав союзникам.

Інфраструктурні проекти, нові регіональні альянси, постачання нафти за вигідною ціною дружнім острівним державам Карибського басейну та Центральної Америки – все це зробило його лідером континенту, де електоральний маятник на той час був відхилений вліво. Уряди від Еквадору і Болівії до Аргентини і Бразилії побачили історичний шанс звільнитися за допомогою Венесуели від домінування США – а заодно і від традиційних консервативних еліт в своїх країнах.

Ця аура кілька років підживлювала і популярність Мадуро. Але він перетнув червону лінію, коли сфальсифікував вибори. В Латинській Америці новим президентом його визнали тільки Куба, Нікарагуа, Болівія і Гондурас. Перші дві – це ідеальні соціалістичні диктатури, останні дві очолюють ліві, які ностальгують за епохою Чавеса. Всі чотири економічно й політично незначущі.

Два лівих регіональних авторитети, а саме Луїз Інасіу Лула да Сілва в Бразилії, який торік приймав Мадуро як гостя, і Густаво Петро в Колумбії, навпаки, відвернулися. Вони назвали умови визнання Мадуро: надання виборчих документів і дозвіл на проведення незалежного міжнародного аудиту. Мадуро намагається уникнути цього за допомогою юридичних маневрів і підконтрольного йому Верховного суду. Раніше він міг розраховувати на поблажливе ставлення з боку сусідів, але цього разу від нього мовчки відмахнулись. 16 серпня Організація американських держав (ОАД) майже одногolosно підтримала колумбійсько-бразильську вимогу. Мета – однозначно дати зрозуміти Мадуро, що він не має жодних шансів на визнання, і таким чином підштовхнути його до переговорів.

Венесуела загрожує стабільності всього регіону

Чим можна пояснити зміну позиції Лули й Петро? По-перше, йдеться про імідж. Вони вважають себе хоч і лівими, але демократами. Лула навіть ризикує розривом з власною Лейбористською партією, яка поспішила привітати Мадуро з перемогою на виборах.

Друга причина – державні інтереси. Венесуела загрожує стабільності всього регіону. Мадуро, загнаний опозицією в куток, стає дедалі

більш непередбачуваним. Кілька місяців тому він погрожував вторгнутися в сусідню Гаяну через стару територіальну суперечку – вочевидь, сподівався мобілізувати голоси виборців. Існують також побоювання, що його союзники, такі як Іран, можуть експортувати тероризм у Південну Америку. І вони небезпідставні, якщо згадати зрежисований Іраном напад на єврейський громадський центр в Буенос-Айресі в липні 1994 року.

Третя проблема – міграція. Згідно з опитуваннями, ще п'ять мільйонів хочуть виїхати з країни, якщо Мадуро залишиться при владі. Досвід показує, що більшість тих, хто емігрує, залишається в Латинській Америці. Це перевантажує й без того вразливі ринки праці, а також системи освіти та охорони здоров'я в приймаючих країнах. Питання безпеки теж загострюється: венесуельські кримінальні організації, такі як *Tren de Aragua*, просочуються в потоки мігрантів і за допомогою грубої сили захоплюють місцеві кримінальні ринки, такі як проституція, рекет, торгівля зброєю і людьми.

США поділяють ці побоювання, але цього разу тримаються осторонь. Це урок, який вони винесли з попередніх невдалих спроб втручання, зокрема з підтримки опозиціонера Хуана Гуайдо в 2019 році. Грубі (до того ж одноосібні) зусилля США тільки підживили наратив Мадуро: мовляв, імперіалісти намагаються його повалити.

На відміну від 2019 року, зараз стратегічна координація в узгодженому напрямку між Латинською Америкою, США і ЄС з метою поступового посилення міжнародного тиску на Мадуро, схоже, слабка. На іншому фланзі – опозиція, яка закликає до мирних протестів і водночас сигналізує про готовність до діалогу з Мадуро.

Китай і Росія набули впливу в Латинській Америці. Проте головні важелі й досі у Вашингтона. США є рушійною силою санкцій і пропонують винагороду за голови високопосадовців через торгівлю наркотиками і порушення прав людини. Цього разу ціна збереження влади для Мадуро вища, ніж будь-коли. Дехто, можливо, скоро не зможе спати спокійно.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Сандра Вайс

Mexico

Сандра Вайс (Sandra Weiss) - політолог і колишній дипломат. До 1999 року вона була редактором інформаційного агентства AFP. Як вільний кореспондент Латинської Америки, вона публікує свої статті також у газетах Die Zeit і Die Welt.

